

ERK

Nr. 2

Saateks.

K. Särgava: Rahvuskogu puhul.

E. Salurand: Kodanike põhiõiguste ja kohustuste küsimusi.

K. Särgava: Riigipea, valitsuse ja rahvaesinduse seisund rahvaotsuse järgi.

J. Vilms: Kodanike funktsionaalsete gruppide õigused uues põhiseaduses.

Ringvaade.

1937

A.-S. „TEKLA“

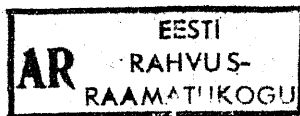
PEAKONTOR: TALLINN, S. KARJA 15.

RIIDEKAUPLUSED:

TALLINN, S. KARJA 15
TALLINN, PÄRNU 6
HAAPSALU, EHTE 2
KURESSAARE, KAUBA 2
MUSTVEE, TARTU 15
NARVA, PEETRI PL. 2
PETSERI, KAUBARIDA 6/7
PÄRNU, LAIDONERI 6
RAKVERE, TURUPLATS
VALGA, KESK 14
VILJANDI, TARTU 6-A
VÕRU, JÜRI 5-A

Kohal uudiskaubad
kevad 1937

Rikkalikus valikus igasuguseid
koloniaalkaupu,

MAJAPIDAMISTARBEID,
EHITUSTARBEID,
RAUD- JA TERASKAUPU.

Tallinna Eesti Majandusühisus

ESTONIA PUIESTEE 21.

ERK

ÜLD-, MAJANDUS- JA KULTUURPOLIITILINE AJAKIRI

EESTI RAHVUSLASTE KLUBIDE LIIDU HÄÄLEKANDJA

Nr. 2 (44)

3. APRILLIL 1937

V AASTAKAIK

Saateks.

ERK-id on püüdnud oma põhimõtete kohaselt kaasa aidata riiklike küsimuste otstarbekale lahendusele.

Üheks küllalt tähtsaks küsimuseks on praeguse põhiseaduse kriisi lahendamine. Rahvuskogu koosseisu ja tema ülesannete selgudes kujundasid ERK-id kui Tallinnas nii Tartuski l.a. detsembris vastavad toimkonnad. Toimkondi juhtisid — Tallinnas vandeadvokaat A. Peet ja Tartus prof. J. Uluots. Tööst võttis osa palju meie nimekamaid juriste ja Rahvuskogu liikmeid.

Kümmekonnal koosolekul arutati läbi hulk uue põhiseaduse tähtsamaid probleeme. Toimkondade töötulemusena ilmub selles ja järgmistes ERK-i numbrites põhiseaduse tähtsamaid küsimusi käsitlevaid artikleid.

Toimetus.

Rahvuskogu puhul.

K. SARGAVA.

Eesti rahva otsusel on astunud kokku Rahvuskogu. Tema ülesandeks on vastu võtta vajalikud parandused kehtivas Eesti Vabariigi põhiseaduses või vajaduse korral töötada välja ja vastu võtta uus põhiseadus, ühtlasi ka vastu võtta põhiseaduse elluviimiseks vajalikke seadusi.

Rahvuskogule on praegu suunatud kogu Eesti rahva pilgud. Tema töö tulemusi ootab rahvas pikisilmi. Ja seda täie õigusega. Sest praeguse Rahvuskogu töö põhiseaduse väljatöötamisel on viimane katse lahendada juba üle kümne aasta kestnud põhiseaduse kriisi. See kriis ja tema pikk kestus ei ole olnud õnnelik riigi rahulikule arengule ega soodustav rahva poliitilisele väljaarenemisele. Tema tekkimise ja ebakorrapärase lahendamata jätmise võime täiel määral kirjutada meie poliitiliste jõudude leppimatusele ja poliitiliste traditsioonide puudumisele.

Meie 1920. aasta põhiseaduse sisuline kriis tõusis õige pea peale tema kehtimahakkamist. Vormiliselt tõusis tema esile 29. septembril 1926. aastal, kui Riigikogu põllumeeste rühma poolt esitati Riigikogule seaduseelnõu pealkirja all: „Eesti Vabariigi põhiseaduse muutmisseadus.“ See eelnõu ei leidnud Riigikogu poolt tarvilikku käiku seaduseks saamiseks. Kuid järgneval IV Riigikogu valimistel esinevad Põhiseaduse muutmise nõudega peale põllumeeste kogude veel rahvaerakond, kristlik rahvaerakond ja majandusrühm. Seega populariseeriti põhiseaduse kriisi tarvidus laiemates hulkades ja kui poliitilised jõud seda omal jõul lahendada ei suutnud, hakkas rahvas paratamata otsima väljapääsu teisel. Varsti pärast IV Riigikogu kokkuastumist esitavad küll põllumeestekogud ja rahvaerakond 1929. aastal mõlemad iseseisvalt põhiseaduse muutmise eelnõud, mis teineteisest küll palju ei erine, kuid mis siiski ei saa kujuneda meie poliitilistele rühmadele kokkuleppe aluseks. Olgugi et põhiseaduse muutmise tarvidus oli poliitiliste rühmade poolt avalikult teatavaks tehtud, ei suutnud need rühmad seda tarvidust realiseerida. See tekitas rahvas pettumuse. 1931. aastal seab nn. Vabadussõjalaste II kongress juba üles „ultimaatumi“ — nõutama juhatust selgust muretsema kolme kuu jooksul selle kohta, kas Vabariigi Valitsus või Riigikogu või mõni teine kavatseb tegelikult muuta põhiseadust. Paistab, nagu võiks see „ultimaatum“ tuua selgust meie poliitilistesse rinnetesse. Juulis 1931. a. peetakse poliitiliste rühmade vahel suuremaid nõupidamisi põhiseaduse muutmise asjas ning moodustataksegi Riigikogus sellekohane alamkomisjon. 1932. aastal ühinevad põllumeestekogud ja asunikud ning tööerakond ja rahvaerakond. Kuid kõik see poliitiliste jõudude näiline konsolideerumine ei kannu vilja. Sügavad lahkeliid nii liitunud kui liitumata rinnetes jäävad püsima. Selle tagajärjel kukub Riigikogu põhiseaduse muutmise ettepanek 1932. aasta augustis nii öelda noa tera pealt läbi. See otsustas põhiseaduse kriisi lahenduse. Rahva hulkades tekkis tunne, et kehtivad poliitilised jõud ei ole võimelised põhiseaduse küsimust lahendama. Tekkis kuristik rahva ja poliitiliste erakondade vahel, mille tekkimise peasüü peame küll omistama tol ajal maksvusel olnud poliitiliste erakondade juhtkonnale koguulatuses. See juhtkond unustas riigielus põhjapaneva kirjutamata seaduse — *enne isamaa, siis alles kõik muu.*

Eelöeldu tõttu nurjusid kõik seltskondlike jõudude katsed tõsta Riigi-

kogu prestiiži. Mainime siinkohal muuseas ka ERK-ide ürituse sellekohase petitsiooni näol. 1933. aastal kukkus Riigikogu ettepanek jällegi läbi. Ükski riigikogu rühm ei liigutanud siin enam oma sõrmegi. Järgnes J. Tõnissoni õnnetu kaitseseisukord veel õnnetuma tsensuuriga, siis Riigikogu poolt täiesti mõeldamatu samm rahvahääletuse kvoorumi tõstmise näol, ning tagajärjed olidki käes — 1933. aasta põhiseaduse võeti müri- nal vastu.

Sai tõeks prof. J. Uluotsa poolt VII õigusteadlaste päeval 1928. aastal öeldud lause: „Riigikogu laadi ja funktsioonide iseärasuse tõttu on *Riigikogu liikmetelt tegelikult nõutav kõrgendatud endavalitsemine, kõrgendatud organiseerimisvõime ja kõrgendatud oskus riiklikkude asjade ajamises. Nende omaduste puudulikkuse korral võivad paratamatult tekkida soovid Riigikogu laadi ja funktsioonide muutmise sihis.*“

Meie arvates on Rahvuskogu ülesanded selle tõttu kaunisti suuremad, kui see paistab rahva otsusest. Meile näib, et peale oma otsuste ülesannete, ja nimelt uue Põhiseaduse väljatöötamise ja tema elluviimise seaduste vastuvõtmise, Rahvuskogule jääb täita veel kaks suurt ülesannet — meie poliitilise elu kultuurilisemaks muutmine ja jõudude uuesti kujundamine. Vanadele poliitilistele jõududele peaksime küll parema südametunnistusega tõmbama kriipsu peale — olgu need rohelised, mustad, punased või kirjud rinded.

Kahtlemata on need viimased ülesanded suuremad ja ulatuslikumad, nii sisult kui ka isikuliselt koosseisult. Olgugi et käesoleval silmapilgul nii mitmedki endised poliitilised jõud paistavad tulevast poliitilist võitlust tahta viivat põhiseaduslikele küsimusile, tahtes teha üksikutest põhiseaduslike küsimustest küsimusi ja aluseid tulevasele poliitilisele organiseerimisele, ei tohiks nende isikute üritus küll teostuda. Ei tohiks puudutada partei-poliitilistes võitlustes meie riiklikku põhikorda. Riiklik põhikord peab kujunema selliseks aluseks, mis peaks olema päha nii ühele kui ka teisele poliitilisele rühmitusele. Poliitiline võitlus peaks tulevikus meil keerlema ainult põhimõttelist laadi küsimuste juures, mis olgu täiesti eraldatavad põhiseaduslikest küsimusist. Vastasel juhul viiks meie poliitiline juhtkond Eesti rahva jällegi seisundisse, millest väljarabelemine on praegu seotud suurte raskustega ja mille lahendamine on võimalik ainult suurte poliitiliste kogemustega riigitegelastel. Selliseid pole meil igakord käepärast.

Ka meie poliitiliste jõudude ümberkujundamine või taaskujundamine on ülesanne, mis vajab suurt takti ja meelevõimust ning arusaamist nii üld- kui ka meie sisepoliitikast. Meie endiste poliitiliste erakondade juhtkond on küll kaotanud rahva silmis oma poolehoidu, kuid nad ei ole veel siiski võitlusväljalt jäädavalt lahkunud. Sellepärast peaks olema eeldatav, et vähemalt osa neist katsetab uuesti tagasipöördumisega poliitilisele näitelavale. Meetodid ja taktika, mis neil endistest aegadest olemas, peaksid ka sel juhul pöörduma tagasi. See oleks aga õnnetuseks. Sest endiste poliitiliste võtete tagasipöördumine tooks tagasi ka endised tagajärjed, mis meie riiklikule elule ei ole olnud õnnistuseks. Sellepärast peaks olema päevapoliitiliselt üheks määravamaks ülesandeks endiste poliitiliste meetodite ja taktika revideerimine ja selle kultuurilisemaks ja traditsioonirikkamaks muutmine. See on aga küsimus omaette, mis nõuab suurt tasakaalukust ja meie poliitilise elu kui ka selle ajaloo ning tagajärgede tundmist ja teadmist.

Rahvuskogu kaudsed ülesanded dikteerivad ka suuna tema otsesteks ülesanneteks. Tuleks vältida fikseerimast põhiseaduses kõiki küsimusi, mis võiksid lahendust leida eriseaduste näol. On parem meie riiklikule elule, kui meie näiteks — rahvaesinduse valimise viisi jätaksime lahendada eriseadusele, samuti võiksid eriseadustega lahendamist leida mitmed küsimused, mis eluliselt oleksid nii muutlikud ja painduvad, et nende ülesvõtmine võrdlemisi paindumatusse riigi põhikorda võiks enesega tuua kaasa hilisematel aegadel jällegi võitluse põhiseaduse pärast. Meile paisab, et hea tahtmise juures see võimalik võiks olla. Oma põhiseaduse tegemise juures peaksime pidama meeles, et elu ei lase ennast toppida pudelisse, ning samuti ei lase ennast riigielu suruda paindumatutesse raamidesse. Kui meie surume riigielu terasraamidesse, mis mitte eluliselt painduvad ei ole, siis murrab elu ise need raamid varem või hiljem puruks.

Suured ülesanded, mida tänapäeva elu seab üles nõuetena Rahvuskogu liikmeile, näivad praegusel silmapilgul olevat teostatavad. Rahvuskogu esimehe isik paistab siin olevat selle eelduse pandiks. Meile on Rahvuskogu esimees J. Uluots tuntud isikuna, kes alati on rahva esindajatelt nõudnud suuremat enesepiiramist ja suuremat vastutustunnet. Samuti on meile J. Uluotsa isik tuntud mehena, kes riigielu rasketel silmapilkudel on suutnud näidata üles silmapaistvaid poliitilisi andeid, suutes mitmel korral lepitada üksteisega vaenulisi poliitilisi voole. See paistab olevat pandiks, et meie ometi lõppude lõpuks suudame lahendada ummiku, kuhu meie rahvas on sattunud nii iseenese kui ka poliitiliste jõudude surve all.

Kuid veel üks ülesanne, mis ei lasu mitte Rahvuskogul kui niisugusel, vaid üksikutel Rahvuskogu liikmetel. See on uue Põhiseaduse rahvapäraseks ja rahvaomaseks muutmine. Meie peaksime edaspidi vältima sellist seisukorda, kus meie rahvas ei tea, mis on riigi põhikord ja kuidas temast tuleb pidada lugu ning teda täita. Meile paistab, et eelnimetatud ülesande peavad täitma esijoones need isikud, kes teevad uue Põhiseaduse, s.o. Rahvuskogu liikmed üksikult ja üheskoos, ning neile peaks kaasa lööma kogu Eesti organiseeritud ja haritud seltskond. Ainult lugupidamist tõstes ja kasvatades austust oma riigi isolemise vastu saaksime olla suutelised teostama suurimat ja õilsamat ülesannet, mida meile saatus kunagi on pakkunud — see on kasvatada tulevase põlvi paremaiks ja teadlikumaiks riigikodanikeks, teoinimesteks ja rahvuslasteks, paremaiks, kui seda oleme meie ise, meie praegune põlv.

Kodanike põhiõiguste ja kohustuste küsimusi.

E. SALURAND.

1. Lähtekohad.

Alates Ameerika Ühendriikide iseseisvumise ja Prantsuse revolutsiooni deklaratsioonidest on kodanike põhiõigused oluliseks osaks riikide põhiseadustes. Seejuures on vastavalt üldisele ühiskondlikule arengule toimunud teatud muudatused ka põhiseadustes kindlustatud kodanike

põhiõiguste küsimuses. Elu on isiku ja ühiskonna, eriti isiku ja riigi vahekorris tõstnud esile uusi probleeme, mis on tulnud lahendada uute põhimõtete maksmapanekuga.

Vaadeldes kodanike põhiõiguste küsimust ajalooliselt, peab märkima, et nende põhiseadustesse toomine tähendas isiku vabaduste ja õiguste kaitset reaktsioonina varem valitsenud riikliku absolutismi vastu. Teoreetilise aluse niisugusele isiku õiguste rõhutamisele andis eriti *Rousseau* individualistlik ühiskonnateooria. Oma vaate riigi olemusele on tähendatud „ühiskondliku lepingu“ autor kokku võtnud järgmiselt: on vaja leida niisugust inimeste ühenduse vormi, milles igaüks, ühinedes teistega, alluks siiski ainult iseendale ja jääks niisama vabaks, kui oli enne.

Niisuguse täiesti individualistliku vaatega ühiskonnale kaasles möödunud sajandil majandusliku liberalismi õpetus — igaühele olgu kindlustatud täielik majanduslik tegevusvabadus tema soovide kohaselt! Ning juriidiliselt vaatas 19. sajandi õigusteadus ühiskonda kui vabalt majandavate isikute summat, mis on allutatud riigi kõrgemale võimule.

Eeltähendatud vaadete mõjul olid koostatud ka kodanike põhiõiguste peatükid 19. sajandil loodud põhiseadustes. Nende põhitoon on individualistlik ja liberalistlik — nendega tahetakse üksikisikule kindlustada võimalikult suuremad *vabadused*, kuna rõhutamata on isiku *kohustused* ühiskonna vastu. Sellest põhivaatest järgneb ühtlasi *riigivõimu võimalkult väiksem vahelesegamine majandusellu ja klassivõitlusele rajanev ühiskonnakorraldus*.

Uuem ühiskonnateadus ja tegelik elu on aga näidanud, et niisuguse põhimõttega ei saa tänapäeval ühiskondlikku elu enam otstarbekalt korraldada. Liberalism oma järeldustes viib ühiskonnad suurte kriisideni, killunemisteni ja vastuoludeni, mis võivad kujuneda ühiskondlikule korrale, eriti aga rahvuslikele huvidele hädaohtlikuks või isegi saatustlikuks. Teisest küljest on üksikisiku enda huvides oma individuaalseid õigusi piirata, et organiseeritud ühiskonna kaudu saada seda suuremat rahuldust.

Eeltähendatud põhjustel ei näe meie käesoleval ajal enam riiki „vabalt tegutsevate isikute summana,“ nagu seda nõuab individualistliku liberalismi põhimõte, vaid kõikjal korraldab riigivõim ühiskondlikku elu. See on arusaadav, sest riigivõim on võimelisem paremini nägema neid võimalusi, kuidas ühiskonna üksikute osade õigustatud nõudeid ja kogu ühiskonna kui terviku üldisi huvisid saab kooskõlastada ja kõige paremini rahuldada, ilma et tarvitseks aset leida vaba „kõikide sõda kõikide vastu.“

Isiku ja riigi suhetes uute vaadete ja seisukohtade esile tuleku taga-põhjal on pärast Maaailmasõda loodud uutes põhiseadustes toimunud silmapaistev murrang kodanike põhiõiguste küsimuses. Rida põhiseadusi (Saksa Weimari põhiseadus, Tšehhoslovakkia, Jugoslaavia ja Poola) rõhutavad kodanike põhiõiguste kõrval ka kodaniku kohustusi ühiskonna vastu ja vastava peatüki nimetavad õiguste ja kohustuste peatükiks. Iseloomustades kokkuvõtlikult põhiõiguste alal teostunud murrangu tendentsi, märgib *Mirkine-Guetzevitsch*, et see on kahekülgse iseloomuga. Ühelt poolt laiendatakse isiku õigusi, kindlustades isiku õigused uttel, seni põhiseadustes tähendamata aladel. Teisalt aga kitsendatakse mõnesid varem väljakuulutatud põhiõigusi teatud põhimõtete, nagu ühiskondliku solidaarsuse, avaliku julgeoleku jne. nimel. Üldiseloomustusena aga peab tähendama, et *sotsiaalsed põhimõtted* on tunginud kõikidesse uuematesse

põhiseadustesse. Uute põhiseaduste üldosade põhimõttelised deklaratsioonid haaravad ühiskondliku elu selle täies ulatuses: traditsioonilistest isikule kindlustatud vabadustest kuni perekonnaelu ning kultuur- ja majanduselu põhimõtete püstitamiseni.

Mis puutub *Eesti* 1920. a. ja 1933. a. põhiseadustesse, siis nendes kodanike põhiõiguste peatükk kajastab ühiskondlike põhimõtete osas peamiselt eeltähendatud individualistlikku ja liberalistlikku vaadet ühiskonnale. Kui meil elu esimese ja teise põhiseaduse põhjal läks ummikusse, siis ei peitunud viga ainult meie riikliku organisatsiooni vormis ega asutistes, vaid veel rohkem andis end tunda rahvusriikliku järjekindla suuna puudumine riigielu avaldusis ja vaba mängu lubamine jõududele, mis otseselt või kaudselt tegutsesid rahva üldhuvid vastaselt.

Kui nüüd loome uut põhiseadust, siis tuleb pidada silmas, et ei piisa ainult riigiorganite korralduse muutmisest, vaid on vaja selles määrata ka õigem ja kindlam *sisuline suund* riigielu edaspidiseks arenguks.

Lähtudes põhimõttest, et Eesti rahva üldhuvid nõuavad Eesti rahvusliku kultuuri, majandusehu ja ühiskondliku korralduse ülesehitamisel kindlaid sihtjooni ja et Eesti kui rahvusriigi ülesannete edukas täitmine nõuab nii Eesti rahva eristunud osade kui ka üksikisikute koostööd riigi üldhuvides, tuleb kodanike põhiõiguste peatükk ühiskondlikus osas koostada ühiskondliku solidaarsuse (solidarismi) põhimõtete kohaselt, andes selles peatükis ka põhimõttelised suunad Eesti kultuur- ja majanduselu arenguks.

Seda põhimõtet püstitades ei tule sellest aga ekslikke järeldusi teha. Ühiskondlikust solidarismist ei järgne kollektivistliku põhimõtte maksmapanek ega kollektivistliku või totaalse riigi eesmärgiks tunnustamine, vaid *solidarism taotleb individualismi ja kollektivismi sünteesi, mis üldise hüvangu põhimõtte kaudu oma lõppeesmärgiks seab isiku parema heaolu ja arengu kindlustamise.*

Solidarismi sisu on selle teoreetikud võtnud kokku järgmiselt: solidarism on ühiskondlikes rühmitustes ja nende rühmituste vahel esinev juriidiliste suhete süsteem, millest osavõtjad kindlustavad oma huvid ühiste ja kooskõlaliste tegevustega, alludes seejuures kindlale kohustuslikule korrale. Solidarism tunnustab riigi vahelesegamist ja sunnivõimu isiku suhtes. Ta nõuab riigilt aktiivsust, kuid ta piisab riigi vahelesegamise eraomandi ja võistluse tunnustamisega ja kitsenduste tarvitamisega vaid tingimusel, et see on vahenditult kasuks nii üldisele hüvangule kui ka kitsendatule.

Seega on solidarismi lõppeesmärgiks mitte formaalne riik, vaid *isik*, kelle huvid on aga paremini kindlustatud *üldise hüvangu kaudu.*

Asudes sellel põhimõttel *ei saa* isiku ja ühiskonna, resp. *isiku ja riigi* suhteid rajada *ühekülgselt isiku või riigi ülekaalukalt esikohale tõstmisele, vaid isiku ja riigi õiguste suhetes tuleb saavutada kooskõla ja tasakaal.*

Need põhimõttelised algmõisted peavad olema selged, kui tahame oma põhiseaduse üldosas panna kehtima kindlad põhimõtted.

2. Seisukohad.

Käsitledes allpool kodanike põhiõiguste ja kohustuste küsimust praegu käsil oleva põhiseaduse muutmise seisukohalt, võtame aluseks Rahvuskogus arutusel oleva eelnõu ja vaatleme, kuivõrd selles väljendatud seisukohad vastavad eeltoodud lähtekohtades püstitatud põhimõtetele

ning missuguseid muudatusi või täiendusi oleks nende põhimõtete põhjal vaja eelnõus teha.

Üldiselt peab ütleva, on eelnõus käsitatud kodanike põhiõiguste ja kohustuste peatükk eelmise põhiseadusega võrreldes vastuvõetavam selles mõttes, et selles ühiskondliku elu alustena on täiendavalt sisse võetud uusi põhimõtteid, mis taotlevad käesoleva kirjutise esimeses osas toodud eesmärke. Niisuguste põhimõtetenähtena tuleks nimetada perekonna kaitset, noorsoo kasvatuse sihtjooni, töö kaitset ja töötulide lahendamise rahulikku korda. Ühtlasi on eelnõus rõhutatud ka kodanike kohustuste osa ja peatükk nimetatud kodanike põhiõiguste ja kohustuste peatükiks.

Nende tunnustust väärivate seisukohtade kõrval on aga eelnõu mitmete seisukohtade juures vaja muudatusi või täiendusi.

Kõigepealt kodanike ja riigi õiguste ja kohustuste tasakaalu küsimus. Pooldades küll kodanike kohustuste toomist põhiseadusesse, ei saa eel-pool tähendatud põhjustel aga nõustuda sellega, et kodanike kohustuste moment tõstetakse esikohale, nii et riik kui abstraktsioon võib neelata kõik kodanike õigused. Sest riik on ikkagi kodanike pärast, mitte kodanikud riigi pärast.

Riik on ainult tõhusam abinõu, mille najal kodanikkond taotleb oma kõige edukamat arengut, sotsiaalset õiglust ja üldist hüvangut oma riigi piirides, kui ka sealt edasi — inimkonna suhtes.

Seepärast tuleb kodanike põhiõiguste sissejuhatav paragrahv koostada selgelt ja kahekülgsest, nii et oleks kindlalt määratud nii riigi kui ka kodanike õigused ja kohustused. Eelnõu § 8 rõhutab aga vaid kodanike kohustust riigi vastu ja on seega ühekülgne.

Eeltoodu põhjal tuleb § 8 täiendada järgmise sissejuhatava esimese lõikega:

Eesti riigi ülesandeks on säilitada, arendada ja võimastada Eesti rahvas sisalduvaid jõude kõigi rahvaliikmete koostööl üldiseks hüvanguks ja selle kaudu kõrgemaks isiklikuks heaoluks.

Alles pärast niisugust riigi kohuste määramist järgnegu kodanike kohustuste määramine:

Eesti kodanike kohus on olla riigitruu, kaitsta riiki ja kaasa aidata riigi arenemisele.

Nende kahe lausega peaks kodanike ja riigi üldine vahekord olema väljendatud küllalt selgelt. Eelnõu § 8 lõpulaused („Iga kodanik peab kandma talle seadusega pandud kohuseid. Igasugust riigile ja ta arenemisele kahjulikku tegevust takistab riigivõim seaduslikkude abinõudga“) on seletavad lisalaused ega vaja seepärast põhiseadusesse võtmist. Need laused tuleks kustutada.

Edasi tuleb peatuda eelnõu § 20 juures, mis käsitleb usu- ja südame-tunnistusvabadust. Selles küsimuses on kehtiva põhiseadusega võrreldes tehtud kaks olulist muudatust: 1) uue põhimõttena võidakse suuremaile usuühingutele ja liitudele seadusega anda avalikõiguslikke aluseid nende tegevuseks ja 2) on kustutanud lause, et „riigiusku Eestis ei ole“.

Neist kahest muudatusest järgneb väga palju. Kõigepealt võivad esimese põhimõtte põhjal meie kaks suuremat usundit end riigivõimu kaasabil nii korraldada, et kodanikel ei ole usuühingusse kuulumine tegelikult kuigi vaba. Kui juba praegu ilmneb tendentse, et kirik end kind-

lustab politseilike vahenditega ja et laiade rahvahulkade sisulise poolehoiu mõttes meie suurema usuühingu sisemine elu on võrdlemisi nõrgal järjel, siis soovitud uue põhimõtte põhjal võib meie suurem või kaks suuremat usuühingut kujuneda täiesti ametlikuks usundiks, kes omale tunnustust hangib mitte rahvas sisemise poolehoiu kasvatamisega, vaid väliste vahenditega. Meil on juba praegugi ja võib kujuneda ka tulevikus esialgu vähemaid usulisi liikumisi, kes rõhutavad mitte välist võimu, vaid inimeste sisemist, vaimlist ja hingelist kasvatust, ja kes seega on rahvale lähedasemad ning eriti *rahvuslikult seisukohalt* täielikku toetust vajavad. Niisuguseid usulist kasvatustööd süvendavaid ühinguid ei saa seada halvemasse seisukorda, kui on suuremad usuühingud, kes on tihti rahva, eriti rahvuslike huvide suhtes üksikõiksemad. Seepärast: kui eelnõu § 20 kolmas lõige üldse sisse jätta, siis sõna „suuremaile“ tingimata kustutada.

Mis aga puutub lausesse, et „*Riigiusku Eestis ei ole*“, siis see lause tuleb kindlasti uuesti põhiseadusesse võtta. Vastasel korral võime jõuda selleni, et meil teatud usund tunnustatakse riigiusundiks, mis aga kindlasti on vastuolus meie laiemate rahvahulkade tõekspidamisega.

Selgemalt, kui seda on tehtud eelnõus, tuleb põhiseaduses väljendada meie kasvatuspoliitika suund. *Rõhutada tuleb rahvusliku ja riikliku kasvatuse põhimõtet*. Omaltpoolt soovitame § 22 teine lõige sõnastada järgmiselt:

Noorsoo kasvatamine kehaliselt ja vaimliselt tublideks, teadlikeks, rahvuslikult ja riiklikult meelestatud tervikulisteks isiksusteks on kodanike kui ka riigi ja omavalitsuste suuremaid kohuseid.

Täiendada tuleb § 24, mis käsitab meie kultuuri küsimust. Tuleb kindlalt väljendada, et *rahvusliku kultuurloomingu arendamise eest hoolitsemine on riigi ülesandeks*. Sest rahvuslikus kultuuris seisneb meie vaimline iseseisvus ja vaimline tugevus. Selles peitub meie rahvusliku iseolemise mõte. § 24 tuleb seepärast koostada järgmiselt:

Teadus ja kunst ja nende õpetus on Eestis vaba ja seisab riigi kaitse all.

Riik hoolitsegu kõigi Eesti vaimsete jõudude kavakindla arendamise ja jõudlustamise eest eesti rahvusliku kultuuri loomingu huvides.

Kõrgemaile õppeasutistele kindlustatakse autonoomia vastavalt nende seadusandlikult kinnitatud põhikirjale.

Oluliselt tuleb muuta eelnõus *rahvuse ja vähemusrahvuste küsimust* käsitavad paragrahvid (§§ 25, 26, 27). Rahvuse küsimuses on kehtiva põhiseaduse §§ äärmiselt vabameelsed, jättes teoreetiliselt igale eestlasele võimaluse tunnistada end üksikõik missugusesse rahvusse kuuluvaks. Eesti rahvuse huvid ei ole kehtivas põhiseaduses millegagi kindlustatud, seevastu on aga vähemusrahvuste huvid kõigekülgselt kindlustatud. Seega täiesti anormaalne olukord.

Ka uues eelnõus ei ole rahvuse küsimus lahendatud rahuldavalt. Sõnastus, et „iga Eesti kodanik on õigustatud säilitama oma rahvuskuuluvuse“, ei ütle *eesti* rahvuslike huvide kaitseks mitte midagi. Samal ajal on aga vähemusrahvuste huvid üksikasjaliselt kindlustatud kahes §§-is.

Niisugust lahendust ei saa pidada vastuvõetavaks. Meil tuleb ühelt poolt selgelt väljendada riigi ülesanne — olla kõigil aladel valvel *eesti rahvuse* huvide eest, ning teisalt vähemusrahvustele näidata Eesti riigis nende õige koht, nii et nad ei kujuneks riigis omaette riikideks, kes taotlevad teissugust eesmärki, kui seda on Eesti riigi oma.

Eesti rahvuslastena tuleb seepärast nõuda rahvusküsimuste §§-ide redigeerimist järgmiselt:

§ 25 *Eesti kodanike rahvusse kuuluvus määratakse seadusega.*

Riik valvab, et riigi mõtet kandva eesti rahvuse huvid on kõigil aladel kindlustatud.

§ 26 (ja 27 koostatult). *Vähemusrahvuste liikmed võivad seaduse alusel ja korras ellu kutsuda kultuurilistes huvides sellekohaseid omavalitsuslikke asutisi, kuivõrd need vastu ei käi riigihuvidele.*

Vähemusrahvuste keele tarvitamine kohalikes omavalitsusasutistes määratakse seadusega.

Riik valvab, et vähemusrahvuste tugevus on kooskõlas riigi huvidega.

Eesti rahvuslike huvid kindlustamisega vähemal määral, kui see ettepanekus toodud, ja vähemusrahvustele eeltoodust suuremate õiguste andmisega ei saa rahvuslikult seisukohalt kuidagi nõustuda.

Mis puutub *majanduse*lu põhimõtetele, siis need tuleks selgemalt väljendada, kui seda eelnõus on tehtud.

Kõigepealt tuleb anda majanduse lu korraldamise üldpõhimõte. Et „majandusliku elu korraldamine Eestis seisab riigi kaitse all“, see ütleb kodanikele veel vähe. On vaja määrata ka *majanduse lu korraldamise ideoloogiline suund* ja eesmärk, mida majanduse lu korraldamisega tahame saavutada.

Majanduse lu korraldamise ideoloogiline suund saab alulloodud lähtekohtade põhjal olla vaid üks — *ühiskondliku õigluse teostamine* üldise hüvangu kaudu. Praktiliselt aga: Eesti ühiskonna *kõigi* liikmete majandusliku heaolu saavutamine ja *rahvusliku* majanduse lu mõjuvõime suurendamine. Teiste sõnadega: majanduse lu korraldamise eesmärgiks olgu ühiskondlikule õiglusele vastavalt *kõigi* Eesti rahva liikmete majandusliku heaolu suurendamine, eriti aga *eesti rahvuse kui terviku täielik majanduslik iseseisvus*.

Viimane eesmärk vajab eriti rõhutamist. Meie ei saa unustada tõsi- asja, et tööstuses ja kaubanduses ei ole eestlane veel Eestis peremeheks. Peame olema valvel, et eesti rahvusliku majanduse osatähtsus Eesti majanduse lus mitte ei väheneks, vaid suureneks, nagu seda nõuavad eesti rahvuslikud huvid, nagu seda nõuab eestlaste osatähtsus Eesti riigis.

Seepärast muudetagu § 28 järgmiselt:

Majanduse lu korraldamise ülesandeks Eestis on teostada õiglane ühiskondlik kord, mis kõigi rahvaliikmete koostööl kindlustab Eesti ühiskonna kõigile liikmele õiglase heaolu astme ja suurendab eesti rahvusliku majanduse mõjuvõimu.

Majanduse lu korraldamine Eestis seisab riigi kaitse all.

Eelnõus toodud § 28 teine lõige tuleb muuta iseseisvaks §-iks.

Vaidlustel Rahvuskogus on tulnud kuuldavale häält, et *eraomand* ei olevat eelnõus küllalt selgelt kindlustatud. Niisuguse seisukoha etteoojad nõuavad nähtavasti eraomandi kindlustamist selle endises ajaloolises tähenduses, mille järgi eraomand on püha ja puutumata.

Säärane vaade eraomandile kuulub aga vaid ajalukku — „püha ja puutumatu“ eraomand ei ole tänapäeval enam reaalsus. Seda näitab selgesti õiguse uuem areng ja sedasama kinnitavad õiguse teoreetikud. Autorid, nagu *Duguit*, *Charmont*, *Hedeman*, *Gins* jt. näitavad, kuidas tsiviilõiguse mõisteis on viimasel ajal toimunud muutusi.

Kokkuvõtlikult väljendab *Duguit*: õigus on sotsiaalne funktsioon. Eraomandiga, mis on küll isiku kõige täielikumaid õigusi asjale, kaaslevad ka kohustused. Eraomandit vaadeldakse kui sotsiaalset kohustust ja omanik on kohustatud asja kasutama arvestades mitte üksnes enda, vaid ka üldisi huvisid. Omandus on kohustus — kordab *Duguit* järel ka Saksa Weimari põhiseadus (§ 153).

Põhiseaduse eelnõus öeldakse eraomandi kohta: „Eraomand on Eestis kindlustatud. Eraomandi olemus ja ulatus määratakse seadusega. Eraomandi kasutamine ei või vastukäiv olla üldistele huvidel.“

See seisukoht on küll *miinimum*, millest „vana-aegsemalt“ eraomandi küsimust enam lahendada ei saa. Omalt poolt esitan eraomandi küsimuses eelnõu viimase lause asemel veel kaugemale mineva ettepaneku:

Eraomand kohustab seda kasutama üldise hüvangu huvides.

Lõpuks tõstan kodanike põhiõiguste osas veel uue küsimuse, mida pole käsitanud ei endised põhiseadused ega ka arutusel olev eelnõu. See on *riigi- ja omavalitsusasutiste ametikohtade täitmise küsimus*. Selles probleemis on meie iseseisvuse jooksul tekkinud nii sageli kahtlusi, kas ametikohtade täitmine toimub meil erapooletult ja otstarbekohaselt ja kas vahest nii mitmedki subjektiivsed tegurid ei ole ametikohtade täitmisel määravad. See tekitab arusaamatusi, see tekitab rahulolematust. Ja täiesti õigustatult — mitte tutvused, sugulused ja organisatsioonidesse kuulumine ei tohi olla määravad kohtade täitmisel, vaid põhimõte: *õige mees õigele kohale*. Selleks peab aga kohtade täitmine toimuma kindlate erapooletute objektiivsete nõuete kohaselt. Seepärast tuleb kodanike põhiõigustesse võtta järgmine uus § (seda paigutades näit. eelnõu praeguste 30. ja 31. § vahele):

Eesti kodanikud on ühtlaselt õigustatud võtma osa riigi- ja omavalitsusasutiste ametikohtade täitmisest.

Riigi- ja omavalitsusasutiste ametikohtade täitmine toimub avalikult seaduses ettenähtud korras.

Lõpetades kodanike põhiõiguste ja kohustuste küsimuse käsitlust, tuleb veel kord mõne sõnaga peatuda väiteil, mis Rahvuskogu vaidlustes on toodud eriti „üldiste huvidel“ ja „üldise hüvangu“ põhiseadusse võtmise vastu. Neis mõisteis nähakse suurt hädaohtu ning nõutakse, et kodanike õigused ja kohused fikseeritagu põhiseaduses täpselt „nagu vekslite tekst, kus ei tohi mingisugust parandust olla“ (*Ed. Laamani* sõnavõtt).

Niisugune seisukoht on meie arvates täiesti vildak. On ekslik väide, et nn. üldhuvi klausel on põhiseaduse eelnõu uudsus, pealegi niisugune

uudsus, mis võib riigielus viia lõpmatuile vaidlustele ja sekeldustele ning eriti majandusalalt võtta „selle kõige väärtuslikuma, mis majandus-elule vaja s.o. seadusliku kindluse.“

Juba eelpool näitasime, et tänapäeva tõekspidamised ei tunnista majanduselus eraomandit ainult õiguseks, vaid ka kohuseks ühiskonna vastu. Selle eraomandi kohustusliku külje määrab ühiskonna *üldine hüvangu*, mille nimel majanduselu korraldatakse *seadustega*. Seega saab üldise hüvangu nõudeid teostada ainult *seaduslikus korras*, millega on ühiskonnale loodud vajalik kindlusetunne. Niisugune kord oli väga selgekujuliselt väljendatud Saksa Weimari põhiseaduses ja need normid pole seal küll mingisuguseid sekeldusi toonud.

Ja kui võtta meie praeguse põhiseaduse § 24, kas pole seal selle kardetud „üldise hüvangu“ mõiste sees? On küll, ainult „üldiste huvide“ sõnadega väljendatud. (Ilma omaniku nõusolekuta võib eraomandust võõrandada ainult üldistes huvides seaduste põhjal ja seadustes ettenähtud korras).

Mida tahavad siis „üldiste huvide“ põhiseadusse võtmise vastu võitlejad saavutada? Kas *tagasiminekut* „püha ja puutumatu“ eraomandi juurde? See näitaks ajaloolise arengu mittetunnustamist.

Luues Eesti ühiskonnale uusi põhialuseid ei saa meie asuda tagasimineku teele, vaid peame looma eeldused arenguks *edasi*, nii et võimalikult täiuslikult rahuldaks Eesti ühiskonna kõikide liikmete õigustatud huvid. Selleks peame panema maksma ühiskondliku *solidarismi põhimõtte*, kindlustama ühiskonna liikmete koostöö *üldiseks hüvanguks* ja selle kaudu *kõrgemaks isiklikuks arenguks ja heaoluks*.

Puhta individualismi ja liberalismi ajajärk on mööda. Eesti uue põhikorra ideelisteks alusteks tuleb võtta põhimõtted, millele päralt on tulevik.

Riigipea, valitsuse ja rahvaesinduse seisund rahvaotsuse järgi.

Teoreetilisi arutlusi rahvaotsusest.

K. SÄRGAVA.

Eesti rahva otsus veebruaris 1936. a., mis on siduv Rahvuskogule Eesti Vabariigi Põhiseaduse väljatöötamisel, kõlab järgmiselt: „tuleb Rahvuskogul võtta juhtnööriks, et Eesti jääb rahvavalitsuslikul alusel valitsetavaks Vabariigiks, kus kõrgeim võim on rahva käes, ja et Eesti riiki juhivad valitav riigipea tema poolt ametisse kutsutava valitsuse ning kahekojalise rahvaesinduse tasakaalustatud koostööl.“

Iga siduv akt on mõte, mis on väljendatud sõnades. Sellisena peame temast arusaamiseks rakendama samu meetodeid, mis igale sõnalisele väljendusele — meie peame selgitama tema sõnalise sisu ja kindlaks määrama sõnade ja lausete omavahelise kokkukuuluvuse.

Grammatiliselt on küllaltki selgeilmelised „rahvaotsuse“ esimesed laused. Lähemat selgitust sõnaliselt ei vaja lause, et „Eesti on Vabariik“, et tema on „valitsetav Vabariik“ ning et tema valitsemise kuju on „rahvavalitsuslikul alusel valitsetav Vabariik.“ Samuti ei vaja selgitust lause: „Eestis on kõrgeim võim rahva käes“. Pealiskaudsel vaatlemisel võiks ainult teatavaid lahkavamisid tekitada ülalpool toodud otsuse viimane lõige.

Lähemal vaatlusel peame aga jõudma järeldusele, et siin on rahvas oma otsusega määranud: 1) Eesti riiki juhtivaks võimuks on valitav riigipea — „Eesti riiki juhib valitav riigipea“, ja

2) — et riigiorganid, kes peavad olema „tasakaalustatud koostööl“, on — valitsus ja kahekojaline rahvaesindus.

Eesti rahva otsus määrab: „Eesti riiki juhib valitav riigipea tema poolt ametisse kutsutava valitsuse ning kahekojalise rahvaesinduse tasakaalustatud koostööl“. Grammatiliselt tõlgendusel selgub, et selles lauses on aluseks sõna „riigipea“, öeldiseks — „juhib“ ja sihitiseks, objektiks, mille peale läheb aluse (riigipea) tegevus (juhib) — sõna „riiki“. Adverbiaaliks — määruseks on sõnad „valitsuse ja rahvaesinduse koostööl“. Objekt ja adverbiaal kuuluvad reeglipäraselt pöörd sõna-verbi juurde, s.o. käesoleval juhul sõna „juhib“ juurde. Antud lauses adverbiaal — määrus on viisimäärus, s.o. määrus, mis määrab ära, kuidas tegevus, antud juhtumil „riigi juhtimine“ toimub. Ta määrab ära tegevuse viisi, s.o. *riigi juhtimise viisi*.

Adverbiaali peasõna antud lauses on sõna „koostööl“. See on nimi-sõna — noomen. Noomeni juurde kuuluvad reeglipäraselt atribuudid. Atribuut antud lauses on sõnad „valitsuse ja rahvaesinduse“. See on oma iseloomult omanduseline atribuut, vastates küsimusele: kelle, mille koostöö? Järelikult — valitsuse ning rahvaesinduse koostöö. Kui siin oleks mõeldud koostööd kõigi kolme riigiorгани — riigipea, valitsuse ja rahvaesinduse vahel, siis antud lauses viisimääruse asemel oleks pidanud olema abinõumäärus, vastates küsimusele: kellega, millega? „Valitsusega ning rahvaesindusega“. Seda aga antud juhul ei ole, vaid on määratud kindlaks koostöö valitsuse ja rahvaesinduse vahel.

Koostöö valitsuse ja rahvaesinduse vahel peab olema „tasakaalustatud“. Tasakaalustajaks selles koostöös on riigipea, kes juhib riiki.

Järelikult peame mõnema, et Eesti rahva otsus Rahvuskogu kokkutsumiseks *määrab kindlaks Eesti riigi juhtimise viisi*, mis on tasakaalustatud koostöö valitsuse ning rahvaesinduse vahel. Sellega ühtlasi peaks olema selgitatud ka tekkida võiv küsimus, kumb mõiste siin võiks olla prevaleeriv — kas „juhtimine“ või „koostöö“? Kui kahe riigiorгани vahel nõutav koostöö endast kujutab vaid riigi juhtimise viisi, siis on selge, et prevaleeriv mõiste on sõnal „juhtimine“ ja sellega ühenduses oleval organil — riigipeal, mitte aga viisil, abinõul, kuidas seda juhtimist teostada. Samuti peaks olema selgitatud tekkida võiv küsimus, kas nõutav koostöö võiks tekkida või olemas olla automaatselt iseenesest, seistes väljaspool riigi juhtimise viisi, ilma et riigipea seda koostööd peaks tekitama ja säilitama. Ka selle peale peame eitavalt vastama, kuna riigi juhtimine kui niisugune eeldab aktiviteeti, mis olgu suunatud nii koostöö tekitamisele, soetamisele kui ka säilitamisele ja tasakaalustamisele valitsuse ja rahvaesinduse vahel. Vastasel juhul kaotaks Eesti rahva otsusel kindlaks määratud riigi juhtimise viis oma mõtte ja sisu.

Järjekult peame jõudma otsusele, et Eesti rahva otsusega on kindlaks määratud järgmine põhiseaduslik seisund:

1. Eesti on rahvavalitsuslikul alusel valitsetav vabariik,
2. Eestis on kõrgeim võim rahva käes,
3. Eesti riiki juhib valitav riigipea,
4. Eestis on valitsus, kelle kutsub ametisse riigipea,
5. Eestis on kahekojaline rahvaesindus,
6. Eesti riigi juhtimise viis on — tasakaalustatud koostöö valitsuse ja rahvaesinduse vahel.

Missugused võiksid olla otsesed järeldatavad tulemused eeltoodud seisundeist? Ainult otsesed tulemused võivad olla mõõduandvad, kuna kaudsed tulemused, mis oma olemuselt võiksid olla vaieldavad ning seisavad väljaspool objektiivsuse piire, meid subjektiivse arvamisenä ei tarvitseks huvitada.

Esijoones huvitaks meid küsimus, kas Eesti rahvavalitsusliku Vabariigina oleks valitsetav otsese demokraatia või esindusliku demokraatia kaudu?

Siin oleks vastus selge — Eesti on esindusliku demokraatia riik. *Rahvaotsus määrab Eesti juhitavaks demokraatiaks kindla juhtimisviisiga*, mis on otseseks vastandiks otsesele demokraatiale.

Teiseks huvitaks meid küsimus riigivõimude omavahelise suhtlemise kohta. Kuna rahvaotsus sõnaselgelt väljendab, et Eesti riiki juhib riigipea, siis tahtmata võiks tekkida järeldus Eesti kui juhiriigi kohta, s.o. riigi kohta, kus nn. juhiprintsiip on teostamist leidnud tema puhtamal kujul.

Siinkohal peaksime aga vastama, et rahvaotsuse kohaselt ei saa meie tulla järeldusele, et Eesti võiks olla juhiriik selle puhtal kujul, nii nagu meie juhiriiki tundma olemine õppinud kas kaasaegses Saksas, Itaalias või mujal. Kuigi meile erilisi pidepunkte selleks ei anna rahvaotsuses väljendatud rahvavalitsuslik (demokraatlik) valitsemisviis ega ka juhis, et kõrgeim võim Eestis on rahva käes (ka puhtakujulises juhiriiges on valitsemisviis demokraatlik ning kõrgeim võim on rahva käes), on oluliseks puhtakujulise riigijuhtimise piirajaks rahvaotsuses väljendatud riigijuhtimise viis. See toimub valitsuse ja rahvaesinduse tasakaalustatud koostööl.

Koostöö mõiste, eriti aga tasakaalustatud koostöö mõiste eeldab nende organite, kes koostöös peavad olema, puhtakujulist ja võrdset iseseisvust. Kui seda ei ole, siis kaotab igasuguse mõtte koostöö, pealegi veel tasakaalustatud koostöö mõiste. Olgugi et valitsus saab oma võimuulatuse riigipealt oma ametissekutsumise läbi, saavad nii riigipea kui ka rahvaesindus oma võimu rahvalt otseselt. Võimu saamise viis eeldab mõlema organi — *riigipea ja rahvaesinduse samaväärsust*.

Siiski on riigipea oma võimu ulatuselt rahvaotsusega seatud eeliseisukorda, võrreldes rahvaesindusega. Nagu eelpool tähendatud, on rahvaotsusega riigipeale omistatud riigi juhtimine selleks kindlaks määratud viisil. Sellesse riigijuhtimise viisi kuulub ka koostöö soetamine, hoidmine ja säilitamine rahvaesinduse ja valitsuse vahel. Selles koostöö soetamises, hoidmises ja säilitamises kui ka tasakaalustamises on *riigipea võimule rahvaotsusega antud eeliseisukoht rahvaesinduse ees*. Kuid nagu öeldud, see eeliseisukoht piirdub ainult rahvaesinduse ja valitsuse vahelise koostöö soetamisega, hoidmisega, säilitamisega ning tasakaalus-

tamisega. Muus osas peaksime asuma seisukohale, et riigipea ja rahvaesinduse seisukohad on samaväärsed.

Asudes sellele seisukohale peaks meid huvitama järgmine asjaolu, mis küll enesest kujutab erakordset nähet, kuid mis sageli võib esineda. Nimelt kui on olemas tasakaalus koostöö valitsuse ja rahvaesinduse vahel, kas siis riigipeal peaks olema voli seda tasakaalus koostööd häirida?

Riigi juhtimise põhiseaduslik viis on tasakaalus koostöö valitsuse ja rahvaesinduse vahel. Peaks olema selge, et riigipea kohustatud peab olema riiki juhtima põhiseaduslikul viisil. Seega ei tohiks tema olemasolevat põhiseaduslikku riigijuhtimise viisi häirida. Kuid eeldame juhust, kus nii rahvaesindus kui ka valitsus oma tegevuses on nii tugevasti kõrvale kaldunud rahva enamiku tahtest, et olgugi, et olemas on põhiseaduslik riigi juhtimise viis, sinna siiski vajalik oleks tuua rahva enamiku tahtest sõltuvat korrektiivi. Missugune väljapääs oleks sellest seisundist?

Siin kerkib meile üles puhtakujulise parlamentarismi küsimus. Ehk teiste sõnadega — kelle tahtele peab alistuma rahvaesindus, kas valitsuse pea, teiste sõnadega peaministri tahtele või riigipea tahtele? Või peavad peaminister ja riigipea alistuma rahvaesinduse tahtele?

Arutelu lähtepunktiks peaksime võtma teesi, et *riigiorganid on kohustatud teostama rahva tahtet*, kuna „rahva käes on kõrgeim võim.“

Juhtudel, kus koostöö ja tasakaal valitsuse ja rahvaesinduse vahel on juba rikutud, on asjade käik võrdlemisi selge — üks pooltest, kas valitsus või rahvaesindus peab tulema ümbermoodustamisele; kas riigipea riigijuhina kutsub ametisse uue valitsuse või ta saadab laiali rahvaesinduse, lastes rahvast oma tahtet väljendada uute rahvaesinduse valimiste kaudu, sõltuvalt sellest, missugune organ riigipea näengu kohaselt on kaldunud kõrvale rahva tahte teostamisest.

Eelpool antud juhul on aga asjade seisukord komplitseeritum. Kuid siiski mitte säärane, et meie seda peaksime lugema rahva otsusega veebruaris 1936. a. lahtiseks ja määramata jäetuks.

Eesti rahva otsusega on määratud, et „kõrgeim võim on rahva käes“. Seega nii riigipea kui ka rahvaesindus kui rahva poolt moodustatavad organid on kohustatud oma tegevust kooskõlastama rahva tahtega. Teiste sõnadega — mõlemad organid peavad oma tegevusega väljendama rahva tahtet. Korrektiiviks mõlema organi vahel on valitsus oma tegevusega, kes aga ametisse kutsutakse riigipea poolt. Valitsuse ametisse kutsumise viis teeb ta sõltuvaks riigipea tahtest. Selle viimasega on aga *meie rahva otsus astunud kõrvale puhtakujulisest parlamentarismist*, kus vormiliselt valitsuse moodustab rahvaesinduse enamik, sisuliselt aga rahvaesindust käsutab rahvaesinduse enese poolt moodustatud valitsus. Kuna selle tõttu meie puhtakujulise parlamentarismi praksist arvestada ei saa ning oma konstruktsiooni peame tegema sõltuvalt rahvaotsuse juhustest ja järeldustest, peaksime jõudma tulemusele, et juhul, kui on olemas tasakaalus koostöö valitsuse ja rahvaesinduse vahel, selle koostöö tulemused ja järeldused aga otse risti vastu käivad rahva tahtele ja veendumustele, siis riigipea riigi juhina kohustatud peab olema oma nängul seda koostööd seadma rahva tahtele vastuvõetavale alusele valitsust ära kutsudes ja teda ümber moodustades, sest rahvaotsuse kohaselt „rahva käes on kõrgeim võim“ ja „riiki juhib riigipea“ eelmisest teesist sõltuvalt rahva tahte kohaselt. Kui nüüd valitsuse säärase ümbermoodustamise tõttu ümbermoodustatud valitsusele umbusalduse avaldamisega tekiks lõhe

rahvaesinduse ja valitsuse vahel ning sellega häiritud saaks tasakaalus koostöö valitsuse ja rahvaesinduse vahel, siis tekkinud olustiku tõttu on riigipeal ordinaarne võimalus rahvaesinduse uuesti moodustamiseks rahva kujunenud tahte kohaselt rahvaesinduse ümbervalimiste teel.

Raskemaks juhuks võiks kujuneda olustik siis, kui riigipea oma tegevuses hakkaks kõrvale kalduma rahva tahtest. Kuid siin jällegi peame pidurdavaks korrektiiviks seadma valitsuse seisundi, keda siis ilmtingimata *peaksime siduma usalduse küsimusega rahvaesinduse ees*, mille kaudu meie küll ka riigipea toome seosesse ja koostöösse rahvaesindusega, tuues riigisüsteemi parlamentarismi sugemeid. Seda mitte tehes annaksime meie riigipeale võimaluse riiki juhtida viisil, mis ei oleks kooskõlas rahvaotsuses selgekujuliselt väljendatud riigi juhtimise viisiga, kuna siis riigipea võiks kalduda kõrvale rahva enamiku tahtest, hakates riiki juhtima ainuüksi oma näengu kohaselt, mille vältimiseks ei oleks siis ühtegi seadusliku korrektiivi.

Eelöeldu kohaselt peaksime meie määrama rahvaotsuse kohaselt meie riigiorganite seisundi järgmiselt:

1. Riigipea, kes valitakse rahva poolt, juhib riiki selleks kindlaks määratud viisil, teostades rahva tahet,
2. Rahvaesindus, kes valitakse rahva poolt, teostab rahva tahet, olles tasakaalustatud koostöös valitsusega,
3. Valitsus, kes ametisse kutsutakse riigipea poolt ja kes seotud peab olema rahvaesinduse usaldusega, peab olema tasakaalustatud koostöös rahvaesindusega. Ta lahkub, kui riigipea seda peab vajaliseks või kui rahvaesindus temale avaldab umbusaldust.

Eelöeldu kohaselt kujuneb valitsuse seisund võrreldes riigipea ja rahvaesinduse seisundiga pidurdavaks korrektiiviks neile mõlemale. Selle tõttu ei oleks huvitusetä lähemalt peatuda valitsuse võimaliku seisundi juures.

Riigipea juhib riiki. Aga valitsus? Valitsus — valitseb riiki. See on loogiline järeldus funktsioonile, millega nimetatakse riigiorganit — „valitsus“. Tema tekib, kui ta ametisse kutsutakse riigipea poolt. Tema kaob, kui ta ametist laiali saadetakse kas riigipea näengul või kui rahvaesindus temale avaldab umbusaldust ja see riigipea poolt ei saadeta laiali.

Missugustele elulistele riiklikele jõududele, missugusele kindlale alusele seega saab baseeruda valitsus kui niisugune? Oma tekkimise viisilt on ta ilmselgelt teisejärguline riigiorgan — kui riigipea ja rahvaesindus moodustatakse rahva poolt, siis valitsuse moodustab juba moodustatud, juba olemasolev riigiorgan — riigipea. Siit järgnevalt saab valitsus ilmselgelt sõltuvaks riigipeast kui riigijuhist. Kuid sellega ühtlasi peab ka valitsus olema tasakaalus koostöös rahvaesindusega, teise esmajärgulise, rahva poolt moodustatava riigiorganiga. Järelikult valitsuse kaudu ja temaga koos luuakse riigipea suhtlemine rahvaesindusega. Riigipea vaba nängut riigi juhtimises omalt poolt piirab usalduse küsimus valitsusele — mitte usalduse avaldamine ette, vaid usalduse avaldamine tagant järgi, õigemini umbusalduse avaldamine valitsusele.

Näiliselt seega paistab valitsus olevat võrdlemisi ärarippuvus seisukorras riigipeast. Kuid seda ka ainult näiliselt.

Kujutleme ette seisukorda, kus rahvaesindus rahul ei ole valitsuse tegevusega. Seisukord on kergesti lahendatav, kui umbusalduse avalda-

mine valitsusele toob enesega kaasa valitsuse ümbermoodustamise riigipea poolt. Raskemaks võib aga seisukord kujuneda siis, kui umbusalduse avaldamisele ei järgne valitsuse ümbermoodustamist, vaid laiali saadetakse rahvaesindus, kes aga oma uues koosseisus samas asjas uuesti avaldab samale valitsusele umbusaldust. Mis peaks juhtuma nüüd — kas igavene ringkäik või peab riigipea alistuma rahvaesinduse tahtele?

Kui meie väljume alusest, et rahva käes on kõrgeim võim, et rahva otsuseid on kohustatud täitma kõik riigiorganid, siis peame antud juhtumil asuma seisukohale, et siin riigipea peab alistuma rahvaesinduse tahtele, kellele rahvas ümbervalimise teel on avaldanud oma poolehoidu ja heakskiitu. See on loogiline järeldus eelöeldust, kuid samasugune loogiline järeldus eelöeldust on, et meie siinkohal jällegi kokku pörkame parlamentaarse korra sugemetega, mida arvestamata ja tähele panemata jättes meie kõrvale kalduksime rahvaotsusest veebruaris 1936. a. *Kuid selle tõttu kujuneb nüüd valitsuse instituaat meile tsentraalsemaks instituudiks*, kui see näiliselt paistab olevat rahvaotsuse sõnalises väljenduses. Valitsus, olles seoses ühelt poolt riigipea kui riigijuhiga, teiselt poolt olles seoses rahvaesindusega selle usalduse kaudu, muutub *eluliselt ise selleks võimaks, kes hakkab soetama tasakaalus koostööd riigipea ja rahvaesinduse vahel*. Selles mõttes paistab meile, et normaalseil aegadel, s. o. aegadel, kus rahvaesindus eneses saab moodustada mõõduandva enamuse, mis tegelikult tugineb tegelikule enamusele rahvas eneses, kujundab valitsuse võim enesest võimu, mis murrab riigipea võimu. Ainult segastel aegadel, kus riiki juhtiv haritlaskond (haritlaskonna kutsumuseks jääb ikka ja alati riigi juhtimine) ei suuda kokku leppida riigipoliitika alustes, kujuneb riigipea seisund tsentraalsemaks valitsuse seisundist. Kuid ka siin peab rahvaotsuse mõtte ja sisu kohaselt riigipea alistuma rahva tahtele rahvaesinduse kaudu.

Järelikult kui meie eelpool kõnelesime juhitud demokraatiast, siis peame siia tooma olulise lisanduse — *meie juhitud demokraatia rahva otsuse kohaselt saab olla juhitud demokraatia tugevate parlamentaarsete sugemetega*. Aegadel, kus rahvaesindus saab kujundada tugeva enamuse, saab valitsuse tahe prevaleeriva seisundi riigipea tahtega võrreldes, erakorralistel aegadel aga ümberpöörduvalt. Kui aga riigipea on rahvaesinduses väljakujunenud enamuse juhiks, mis teatavalt juhtudel on võimalik ja tõenäoline, siis tegelikult meie riigi valitsemiskord on võrdlemisi puhas juhiriigi kord, arvates välja asjaolu, et enamuse juht on siiski sunnitud ära kuulama vähemuse arvamuse rahvaesinduses. Ja seda ainult.

Selle vähemuse kaitse küsimus on rahvaotsusega jäetud lahtiseks, ning selle äramääramisel on Rahvuskogul vabad käed.

Kodanike funktsionaalsete gruppide õigused uues põhiseaduses.

J. VILMS.

Üldpõhjendused.

Uue põhiseaduse koostamise on üldise arvamise järele võimalik kaks äärmust: esimene on I põhiseaduse aegne individualistlik-liberaalne-demokraatlik ülivabadus, mis loob erakondade laia tegevusvõimaluse; teine on — juhprintsipi.

Rahvuskogule esitatud riigivanema põhiseaduse eelnõu sisaldab mõlemat suunda. Ühe või teise valitsemisviisi valik näib olenevat suurel määral *presidendi isikust*.

Kui *president on nõrk*, näib maksvusele pääsevat endine erakonnasüsteem. Kui *president on tugev* isik, omab ta küllaldaselt võimalusi enda maksmapanekuks.

Tugeva presidendi valitsemise võimalusi puudutati Rahvuskogu läbirääkimistel põhjalikult. Hoopis puudutamata jäi aga teine võimalus, kui president on nõrk. Kas ei ähvarda meid siis tagasilangus erakondade ajastusse? Vaatleme seda võimalust lähemalt.

II võimalus — nn. nõrk „erakonna-president“.

1) *Presidendi valik on erakondade kätes*, sest I koda ja omavalitsuste valijatekogu on erakondlik, nende kandidaadid võivad kokku langeda ja rahvahääletusel läbi minna, kuna II koja kandidaat ei oma nii palju aktiivset kaitset.

2) Enamusvalimine kõvendab erakondi, vähendades nende arvu ja luues I kojast stabiilse enamuse, mis arvatavasti on $\frac{2}{3}$ põllumeeste meel-susega.

3) Et ära hoida tülikaid valitsuse kriise, peab president arvestama I koja s.o. erakondade enamust juba valitsuse koostamisel.

4) I koja laialisaatmine ei ole tõhus sõjariist erakondade taltsutamiseks, kuna välismaa kogemuste järele parlamendid valitakse tagasi peaaegu vanas koosseisus. Tihti on raske laialisaatmist tarvitada. See pärast näemegi välismaal laialisaatmist väga harva.

5) Vahetegemine istungjärkudele ei saa olla pikaajaline (2 näd. à 1 kord) ega alaline.

6) Dekreedid kuuluvad kinnitusele I kojast. Seaduste rahvahääletusele panek presidendi poolt on raske tee.

7) Igasuguste seaduste lõplik vastuvõtmine (peale rahvahääletuse) on I kojast. — Peale II kojast seaduse tagasisaatmist on vaja $\frac{3}{5}$ hääli s. o. 48 häält 80-nest. See muudab tagasisaatmise enamusvalimise viisi juures lihtsaks formaalsuseks (vt. p. 2). Sama võib ütelda Rahvuskogu üldkoosoleku kohta, kus otsused tehakse liht-häälteenamusega ($80+45 = 125 : 2 = 63$ häält).

Esimese võimaluse puhul on karta just põhiseaduse enese raamides uut erakondluse väimul inflatsiooni. Erakondluse mentaliteet on niivõrd meie inimestesse sisse kasvanud, et isegi praegusel ülemineku ajajärgul see igalt poolt silma paistab. Mis saab aga edaspidi?

Ainuke, mis uues põhiseaduses kava kohaselt kätte saadakse on: erakonnastaapide võimu ja tahtmiste maksmapaneku kiiruse takistamine (seaduste I ja II koja vaheline käik jm.). Ei või unustada sel korral ka seda, et I koja erakonnad end pikapeale II koja liikmete juures, eriti kodade esindajate puhul, maksma panevad (NB — prantsuse senat, meie riigikoguaegne põllutöökoda jm.).

(Vrd. Prantsusmaa olukord: parlamendi laialisaatmise õigus, kuid presidendi lahkumine, dekreedid, II koja (senati) sõltuvus I kojast, valituskriiside tihedus jm.).

Esimese ja teise võimaluse vahel ei ole tegureid, mis vähendaksid kahe äärmuse — erakondade või presidendi — võimu, vähendaksid konflikte või aitaksid luua tasakaalu. On täiesti maksvusele pääsenud

vana individualistlik liberaal-parlamentaarne vormel: „isik ühel pool, riik teisel“, kuna vahepealsed jõud puuduvad. Vist kõige võimalikum tee ettepannud põhiseaduse kehtimisel on, et *ühele tugevale erakonnale* toetades, millel I kojas enamus, president valitseb pealtnäha rahvaesindusega käsikäes, kuid ühekülgsest. See oleks varjatud ühe erakonna ja ühtlasi ka presidendi diktatuur.

Eelöeldu põhjal on tingimata vajalik kahe äärmuse vahel kõikumise ärahoidmiseks tuua põhiseadusse individualistlik-erakondliku elemendi kõrvale ühelt poolt ja autoritaarse elemendi kõrvale teiselt poolt — uut kollektivistlikku elementi. Meie Eesti oludes on karta vähese poliitilise kasvatuses puudust, mispärast ei ole küllalt, kui lepitakse tavaliste parlamentaarsete maade valitsemise tasakaalu võtetega.

Kollektiivset võimutegurit esindab kõigepealt riigipea. Säarasele äärmisele teele on astunud autoritaarsed riigid — Itaalia, Saksa, Austria jt. See tee ei ole aga Eestis vastuvõetav.

Rahva kollektiivse jõuna ja tahteavaldusena peale erakondade esinevad tugevalt ja mõjuvalt mitmesugused rahva organiseeritud funktsionaalsed alad — nii majanduslikud, kutselised kui ka kultuursed. Nad kannavad mitmesuguseid nimesid, alates seltside, ühingute, liitude nimetustega, edasi sihtühingud (lastekaitse, turismi, tiisikuse jt.), *eripõhikirja alusel töötavad seltsid* (riigi metsa-, turba-, põlevkivi- jt. tööstused, fondid, õppeasutised, ülikool jm.). Edasi juba avalik-õiguslikud *kojad*, *majandusnõukogud* ja teised korporatiivsed organisatsioonid (näit. jõukomitee, rahvakultuuri ja haridusnõukogu jt.). Need ei tööta mitte üksnes korporatiivseis riikides (Itaalia, Austria jt.), mitte üksnes Eestis, vaid just parlamentaarsetel mail — ühes või teises osas.

Kui majanduslikud, kutselised ja kultuursed omavalitsused omavad suuremaid õigusi, kus nad mitte igas asjas, eriti mis puutub igatüüpi oma ala ligemasse korraldamisse, algatamisse, kaitsmisse jm. ei tarvitse minna erakonna staapi (resp. I koja rühmi) tülitama, vaid kui neile antakse suuremad omavalitsuse õigused kui ka suurem võimalus kaasa rääkida üldises seadusandluses üheõigusluse põhimõttel (kui rahvatahte avaldajad), *alles siis on* erakondade ainuõigus ja ainuvalitsus lõplikult tasakaalustatud.

Riigivanema eelnõu legaliseerib kodade süsteemi, annab korporatiivseile organeile poliitilise esinduse II kojas (umbes ½ s.o. 24 liiget on rahva funktsionaalsete korralduste esindajad); II koda võib kaasa aidata Vab. valitsuse või tema liikme ametisse jäämiseks I koja umbusalduse puhul (§ 55), II koda parandab seadusi jm.

Kõige suuremat tähtsust omavad küll § 40 presidendi kandidaadi ülesseadmisest, § 119 korp. omavalitsuste õigustest, § 55 Valitsuse pooldamine umbusalduse avaldamise puhul ja § eelarve vastuvõtmisest riigikoja parandustega. Kuid need on peamiselt teoreetilised õigused. Muu kõik on rohkem formaalsus kui sisuline õigus. Uute jõudude resp. kodade poliitiline ärakasutamine *on antud kujul poolik ja jõuetu*. Kodade tegelikud õigused, võimalused ja töö on kõik jäetud lahtiseks, mis luuakse „seaduste“ alusel. Need „seaduste alused“ võivad aga muutuda iga valitsusega ja lõppeks tegelikult annulleerida igasuguse kodade tegevusvabaduse ja algatuse. On ju erakondlus korporatiivsusega vastuolus!

Väga iseloomulik oli, et juba Rahvuskogus ilma erakondliku seljagusega tuli kuuldavale häälile II koja vastu, kus isegi soovitati teda valida

I koja poolt jne. Mõni erakonnapresident võib kodade õiguste kaotamise eelnõu viia rahvahääletusele ja erakonnad viivad selle läbi!

Rahvaotsus näeb ette riigipea, Vab. Valitsuse ja kahekojalise parlamendi *tasakaalukat* koostööd. Nagu selgub, ei tule Vab. Valitsus tasakaalu tegurina väga palju arvesse, sest ta on presidendile suuremas alluvuses kui parlamendile ega vaja erilist iseseisvust. Seepärast on vaja *kolmandat uut tegurit*. See peitub II kojajas ja kodades ning nende õigustes üldse.

Taheti luua II kojast uus tasakaalu tegur, kuid esitatud kavas on ta ainult I koja appendix või pidur (s.o. kiiruse takistaja). Ilma I kojata ei saa II elada: ta istub, läheb laiali, omab dokukorda, üldkoosolekuid jne. koos I kojaga. Tal puudub iseseisev elu! Nagu ütles Valitsuse esindaja hr. *Klesment* sõnasõnalt: „Rahvuskogu mõlemad kojad on siin ühine tervik ja ühtlus ning terviklus on siin suurem kui üheski teises kahe kojaga parlamendiga maas.“ Juba sellest selgub, milline nõrk ja abitu senat on tulevane II koda!

On küll õige kohtunik *Palvadre* arvamine, et rahvaotsuse kohaselt ei pruugi meil niivõrd püüda tüüpilise parlamentliku kui *demokraatliku* korra poole.

Seepärast on vajalik uude põhiseadusse II koja ja kodade suhtes sisse tuua võimalikult kindlaid ja mõjuvaid aluseid.

Toome alljärgnevalt ära mõningad parandused koos põhjendustega.

1. Kodanike põhiõiguste juurde (uus §).

Kõik elukutsed, ühiskondlikuks kooseluks vajalised funktsioonid ja nende üksikud ühingud on enesekorraldamises ja valitsemises seaduse ees üheõiguslikud.

Välismaail näeme mitmesuguste kutsealade kodasid: kaub.-tööstuse, käsitöö, põllutöö, töölis-, inseneri-, arstide-, loomaarstide jt. kodasid (Prantsusmaa, Saksa, Austria, Kanada, Jugoslaavia, Belgia, Holland, Luksemburg, Rumeenia, Kreeka). Kutsealade organisatsioonid on isegi aluseks saanud riiklikule korrale (Itaalia, Austria, Portugal jt.)

Sunduslik ametiühing (korporatsiooni) ja kodade asutamine ei ole mõne kutse eesõigus, vaid uus üheõiguslik organiseerimise alus.

Koda annab igale kutsele suurema ainelise, vaimlise ja organiseeritud jõu ühiskonnas. Kui mõned alad saavad kojad — teised mitte — on sotsiaalne tasakaal rikutud.

Eesmärk on, et iga enam-vähem tähtis ja suurema kutseala organisatsioon saaks sundusliku iseloomu kõigile sel alal töötajale. Esitatud kava § 19 räägib vaid „õigusest koonduda“ ühingutesse, aga mitte nende üheväärsusest. Ettepanud parandus seaks ühiskonna *algastmel* üheõigusluse kindlaks, nagu algkool on hariduse alal kõigile ühevajaline ja sunduslik.

2. Majanduslikkude, kutseliste ning kultuuriliste omavalitsuste juurde. (Uued §§ pärast § 118.)

§. *Rahva majanduslikkude ja kultuuriliste omavalitsuste ning alade koostöö saavutamiseks, samuti nende alade lähemaks korraldamiseks luuakse autonoomsed organid:*

1) Riigi Majandusnõukogu ja 2) Riigi Kultuurinõukogu.

Nende organisatsioon, ülesanded ja võimupiirid määratakse seadusega.

Esimene riigi majandusnõukogu loodi Bismarcki poolt Preisimaal 1880. a. Edasi Hollandis (1917) Saksam. ja Tšehhoslovak. — 1919. a., Hispaanias ja Jaapan. — 1924. a., Prantsusmaal 1925. a., Türgis 1922. a., Belgias — 1930. a., Jugoslaavias, Kreekas, Rumeenias — 1932. a. Kaalumisel on ta Soomes, Inglismaal (Lloyd George). Eestis töötab ta pikemat aega.

Riigi majandusnõukogu olemasolu peaks olema õigustatud suurte kogemustega. Kodade süsteemi korral muutub ta eriti tarvilikuks. Riigi majandusnõukogul oleks ülesandeks ühtlustavalt ja koordineerivalt majandusalade korraldamist, kodade jm. koostööd korraldada. Tal võiks vastavalt olla rohkem õigusi *sisekorra* mõttes: näit. raamseaduste piirides võiks ta maksma panna kodukordi, teha korraldusi, algatusi, norme, määrusi jm.

Riigi kultuurinõukogu töötab Austrias, Saksas. Meil Eestis asutati ta 1935. a. (8. II). Tema ülesanded oleksid samad vaimlisel alal, mis riigi majandusn. majanduse alal.

Praegusel ajal võime näha igal pool riigistamise või plaanimajanduse püüeid, mis tekitanud suurt kartust eraalgatuse poolt. Korporatiivne omavalitsuslik enesekorraldus oleks keskteks, mis loob teatava korra, kuid jätab ka eraalgatuse. Igatahes ei sobiks enam valitsustel ise spetsiaalküsimusi lahendada, kuna need käivad tal ülejäu.

§. *Majanduslikkudel, kutselistel ja kultuurilistel omavalitsustel on õigus:*

a) läbi vaadata vastava ala eelnõusid, ilma milleta ei saa rahvaesindus neid vastu võtta. Oma motiveeritud arvamise saadavad nad Riigi Majandusnõukogule või Riigi Kultuurinõukogule ehk otsekohe rahvaesindusele seaduse alusel.

b) võivad algatada omal alal seadusi.

§. *Riigi Majandusnõukogu ja Riigi Kultuurinõukogu:*

a) vaatavad läbi vastavatesse aladesse puutuvad seaduseelnõud, ilma milleta ei saa rahvaesindus nende vastuvõtmisele asuda.

b) Omavad õigusi algatada seaduseelnõusid omal alal.

c) Omalt poolt algatatud seaduseelnõude arutamises rahvaesinduses võivad nad oma esindaja kaudu sõnaõigusega osa võtta.

Kreekas peavad kõik riigi organid enne, kui võtavad vastu mõnesuguse otsuse käsitööstuse suhtes, ära kuulama *käsitöökoja* arvamise. Sama *Luksemburgis* (1924. a.), kus arvamine on vajalik isegi riigieelarve vastuvõtmisel.

Välismaa majandusnõukogudele näit. Saksa (Veimari-aegne), Prantsuse jt. on antud omal alal seaduste algatusõigus. See on kas piiramata ja vaba või (sagedamini) alistatud erilisele kontrollile. *Saksas (enne) ja Jugoslaavias on põhiseaduses ette nähtud kohustus* vastavate seaduseelnõude kohta maj.-nõukogu algatuste nõutada, enne kui rahvaesindus saab neid vastu võtta. Saksa põhiseadus nägi ette (§ 165) riigi majandusnõukogu esindaja parlamendis oma arvamiste esitamise puhul. Peale selle olid ja on Saksas, Prantsusm. ja Tšehhoslovakkias parlament ja majandusnõukogud vastastikku esindatud informatsiooni delegaatidega.

Seadusi algatada ja arutada peaks tingimata võimaldatama mitte üksnes riigi majandus- kui ka kultuurinõukogul, vaid ka üksikuil eriliiki

kodadel, kuna esimesed on suuremad keskorganid, mille ülesanded ei luba laskuda iga ala üksikasjadesse, mis ainult erikodadel võimalik.

Kojad peab rakendatama otseselt riiklikule tööle, mitte aga erakondade kaudu.

3. II koja (Riigikoja) koosseis ja õigused.

a) Koosseis. (§ 80 jt.).

II koja koosseisu kuuluvad oma esindajate kaudu järgmised alad:

1) Põllumajandus; 2) Tööstus; 3) Käsitööstus; 4) Kaubandus; 5) Pangandus; 6) Transiit, side, laevandus; 7) Põllutöölised; 8) Tööstustöölised; 9) Ametnikud; 10) Tervishoid; 11) Advokaadid ja õigustead.; 12) Kohus; 13) Ehitusala; 14) Majaomanikud; 15) Naisorganisatsioonid; 16) Kultuur-organisatsioonid; 17) Turism ja vabaaja kasut. org-id; 18) Õpetajad; 19) Ühistegevus; 20) Kirik; 21) Ülikool. Punkt a) alla kuuluvate esindajate arv on 40. Esindajaid on igalt alalt 1—3, keda valivad **valijate kogud**.

Koosseis oleks üldjoontes sama, mis eelnõus ette nähtud.

Uued alad on: (9) — Ametnikud, (13) — Ehitusala, (17) — Turism. Need oleksid vajalikud oma eri ilme ja suure tähtsuse tõttu.

Ära võiksid jääda:

1) Kaitseliidu ja Vabadusristi kavaleride esindus. — Riigi kaitsejõududel ei tarvitseks olla üldse segamist poliitikasse!

2) Eesti Punase Risti asemel peaks olema tervishoiu ala üldse (10).

Töölise esinduseks peaks olema nii põllu- kui tööstustöölisi.

Kuna alad on suuruselt mitmekesised, siis võiks esindajate arv kõikuda 1—3 vahel. Arv 40 annaks rohkem võimalusi, kuna 30, nagu Rahvuskogus, osutuks väheseks.

Üldiselt ei tarvitseks II koja liikmete arv olla fikseeritud, vaid võiks kõikuda näit. 50—60 vahel (näit. Austria põhiseadus).

Põhiseaduses ei tuleks ära määrata asutised, vaid alad, mis saavad esinduse II kotta. See on vajalik seepärast, et meie kodadesüsteem ei ole veel korralikult välja arenenud.

Ideaalne oleks kõigile suurematele kutsetele esindus anda, kuid meie oludes kasvaks II koda siis liiga suureks.

b) II koja õigused.

§. *Spetsiaalse iseloomuga majanduslike ja kutsete seaduste algatamine kuulub eeskätt II kojale.*

Seaduseelnõu, mis on algatatud II koja liikmete poolt, tuleb esmalt arutusele II kottas. Vastuvõtmisel läheb ta kinnitusele I kotta. I kojast tagasitulevad seadused vajavad II kottas vastuvõtmisel ⅔ enamust.

Seaduste arutusele võtmise või algatamise kuuluvuse kinnitab Rahvuskogu juhatus. II koja poolt algatatud seadused ei või suurendada riigielarvet ega vastu käia teistele I koja poolt enne vastuvõetud seadustele.

4. Osavõtt omavalitsustest. (§ 115 jt.).

§. *Territoriaalsete omavalitsusüksuste esinduskogud moodustatakse seaduse alusel ⅓ osas majanduslike, kutsete ja kultuuriliste omavalitsuste esindajaist.*

Kuna rahvas ei koosne mitte ainult üksikisikuist, vaid ka organiseeritud funktsioonide kandjaist (resp. kutseist), on nende tahe rahvatahte ühe osana sama väärtuslik üksikisikute rühmade (resp. erakondade) tah-

tega. Seepärast on loomulik, et II koda saaks üheõiguslikult algatada seadusi jm.

Üldpoliitiliste seaduste ja võitluse algatamine kuulugu I kojale, mis on üldpoliitiliselt võitlusvõimelisem ja painduvam.

II koja koosseis esitatud kujul (a) on (peale korporatiivsete riikide) õige laialt Ungari senatis, osalt Rumeenias, Jugoslaavias. Enne sõda oli see L.-Saksamaa osariikides. — Tähendab küllaltki proovitud ka seadusandlikult üldse.

II koja õigus seadusi algatada on ette nähtud Prantsuse põhiseaduses.

Väide, et kutsehuvide kandjad ei suuda leida ühist keelt, ei pea paika — kas või eelmiste (Ungari jt.) kogemustega.

(NB — Inglise ülemkoda (1934. a. 768 liiget), kutseline koosseis ja nõrk parteiline kuuluvus $\frac{3}{4}$ juures, mis näitab, et üksikisikuist koosnev ja kutsehuvidega tihedalt seotud isikud suudavad küllalt riiklikult mõelda).

I kojat tagasilükatud seaduse vastuvõtmisel II kojat vajalik $\frac{3}{4}$ enamus võib olla vähem kui I koja $\frac{3}{4}$, sest II koja koosseis on heterogeenne.

Territoriaalsete omavalitsuste esinduskogud mitmesuguste alade esinduse mõttes peaksid tingimata sisaldama ka kutsete jt. esindajaid. See on eriti tähtis enamusvalimisviisi puhul. 7—8 aastasaja jooksul juhiti keskajal linnade omavalitsusi ainuüksi seisuste esinduste läbi ja pealegi väga hästi.

Praegu on kutsete esindus omavalitsustes ette nähtud Ungaris.

5. Täiendus seadusandluse juurde.

§ 88 neljandas lõikes sõna „kolmeviendikulise“ asemele sõna — „kolme-neljandikulise“.

$\frac{3}{5}$ teeb 80 liikmest 48, mis enamusvalimisviisi juures (kus I koda umbes $\frac{3}{4}$ muutub ühe erakonna esinduseks) — muudab II k. uuestihääletamise vaid lihtsaks formaalsuseks.

6. Riigikoja peatüki juurde.

§. Maapäeva laialisaatmise korral ei kuulu Riigikoja koosseis ümbervalimisele enne tema liikmete volituse aja lõppu.

§. Riigikoda võib pidada maapäeva laialisaatmise puhul oma istungjärke jooksvaks asjaajamiseks. (NB §§ 55 ja 83).

Riigikoja liikmed on osalt isikliku õiguse, osalt ameti, osalt valimise, osalt määramise korras. Ei ole mõtet valimise alusel olevaid liikmeid ümber valida lasta, sest kodade esindajaid delegeerivad juhatused või nõukogud. Teiseks, umbusalduse avaldust ei algata II koda ega tarvitseks selle eest vastutada.

Teised Riigikoja liikmed jäävad niikuinii endiseks.

Riigikoja koosistumise võimalus sõltumatult I kojast annaks 1) riigikojale enam iseseisvust, 2) oleks valitsusele moraalseks toeks ja 3) riigikoda võiks läbi vaadata sisseantud eelnõusid, algatada uusi ja teha muud jooksvat tööd.

Eelmiste täiendustega saaksime kätte:

1) Rahva funktsionaalsete korralduste õigused määratakse oma alustes kindlaks.

2) Kojad tutvunevad aegsasti oma ala seaduste eelnõudega ega minda neist enam mööda.

3) Riigikoda ja kodjad, kui eriteadlaste kogud rakendatakse oma erialal riiklikule tööle. Toimub tööjaotus poliitikas.

4) Erakondade ja presidendi kõrval seisavad vahepealsed poliitilised jõud, mis loob enam tasakaalu jõudude vahekorras. Kodade omavalitsus ja õigused on ühtlasi vastumürgiks liigsele kas autoritaarsele või erakonna-diktatuurile.

5) Spetsiaal-majandusküsimused eraldatakse osalt poliitikast.

6) Konflikti võimalused I koja ja Valitsuse vahel vähenevad, sest Vabariigi Valitsus peab II koja palvel algatama seadusi, mis võidakse I kojast saadud tagasi lükata.

7) Viies ettepanekud põhiseadusse teeme teatava rahu võitlusele erakondluse ja korporatiivsete jõudude vahel. Kui ei vii, seisame uue ühiskondliku kriisiallika ees, kuna korporatismi pealetung välismaal ja meil üha suureneb.

Eelpool esitatud ja põhjendatud parandused ei ole midagi uut ega hoopis välja mõeldud, vaid siin-seal maksvusel olnud või maksmas.

Nad on ka täiesti demokraatlikud, sest just demokraatlikes riikides — Prantsusmaal, Šveitsis, Veimari-aegsel Saksamaal, Belgias jm. saavad korporatiivsed organid ikka enam ja enam kaalu.

Politiiliselt tähtsam, mis meie toodud parandustega saavutaksime, on, et ilmub poliitiliste organite võimu ja aktiivsuse süsteemi juurde III tegur presidendi ja I koja kõrvale. See uus tegur on II koda koos tema seljaga olevate kodadega. Teine koda saab iseseisvamaks, aktiivsemaks ning Rahvuskogu ise, s.o. I ja II koda vastastikku seatult, asetatakse sisemiselt enam tasakaalu.

Ringvaade.

Riigimetsa turustamine ikkagi muulaste kaasabil.

Juba aastaid kestnud vaidlused riigimetsa turuletoimetamise viisi üle on tänavusel hooajal põhimõtteliselt lahendatud — riik töötab ise üles raumisele määratud metsahulga ja turustab selle ka otseselt välismaale ilma eraeksportööride vahetalitusest. See on julge ja otsustav samm endise olukorraga võrreldes, kus suur riigi varandus — mets oli hangeldusobjektiks peamiselt võõraist rahvusist kaupmeeste käes.

Esimese poole käesoleva talve metsatoodangust on riik juba müütnud välismaale. See müük on hinna poolest hästi õnnestunud. Seda õnnestumist ei saa aga kinnitada rahvuslikust seisukohast. Ka seekordse riikliku müügi juures ei ole vabanenud võõrast vahetalitusest. Inglise firma, kelle kaudu meie mets müütati, on senini pidanud sidet peamiselt meie vähemusrahvuste ettevõtetelega. Ta on nende kaudu saanud oma vajaliku informatsiooni Eesti kohta ja nende läbi on ta suurelt osalt teostanud ka oma senised metsaoperatsioonid, siis kui mets oli veel erakaupmeeste, — peamiselt juutide käes. Ka seekordse riikliku pakkumise esitas see firma samuti ühe mitte-eesti ettevõtte vahetalitusel. Tähendab — otsene side eesti ja inglise rahvuslike majandusringkondade vahel on metsa turustamise juures jäänud ikkagi saavutamata.

Eesti laevaomanikud on senini korduvalt kurtnud, et eesti metsa vedudel oli meie oma laevaldel tihti üsna vähe tööd — meie mets läks välismaale võõraste laevadega.

Kas selles suhtes nüüd paranemist tuleb, kui ostjaks on endine firma, seda jääb ära oodata.

Eesti metsa sissetöötamine Inglismaal on olnud senini valusaks küsimuseks samuti kui karjasaadustegi turu korraldamine. Meie mets on olnud kaubaks, millel puudus tuntud nimi. Seda puudust oleks olnud nüüd aeg hakata parandama. Ja seda loodetigi kätte saada, kui riik ise turustab kogu metsa. Kuna nüüd aga metsa turustamine on antud sellesama firma kätte, kes senini müütas meie „ilma nimeta“ kaupa, siis on raske uskuda, et tolle firma käes asi muutuks paremaks. Nii lisandub rahvuslikule küsimusele veel rida majanduslikke, mis teevad seekordse riikliku müügi õnnestumise küsitavaks.

Meie metsanduse asjatundjatele olid kõik need küsimused tuttavad ja kuuldavasti nad ongi pooldanud metsamüügi juures, hoolimata väikesest hinnavahest, teistsugust talitusviisi, kui valitsus otsustas. See asjatundjate seisukoht pole aga kahjuks leidnud pooldamist.

Põhimõtteliselt on metsa eksporteerimise küsimus praegu õieti lahendatud. See lahendus pidanuks pidama silmas aga ka kõigekülgset rahvuslikke huve.

M. O.

Kooliraamatute revideerimine.

Rahvasteliidu algatusel on paljude maade vaimse koostöö rahvuslikud komisjonid asunud revideerima teistes maades tarvitusel olevaid ajaloo, maateaduse ja kodanikuõpetuse raamatuid. See revideerimine on ette võetud selleks, et vastavalt sellekohasele menetlusele parandada asjaomaste maade kooliraamatute neid osi, mis sisaldavad sihilikke andmeid teiste maade kohta ja külvavad noorsoosse vaenu teiste rahvaste vastu. Viimaste aastate jooksul on see tänuväärt töö üha kasvanud ja ka Balti riigid on temaga algust teinud, eriti Balti riikide Vaimse koostöö rahvuslike komisjonide kongresside kaudu. Viimane kongress toimus läinud aasta sügisel Tartus. Kahtlemata on niisugune töö väga tervitatav ja kasulik. Paraku on aga meil seda alatud üksnes selle rahvusvahelises ulatuses. Meile oleks aga oluline rahvuslikult seisukohalt tähelepanu pühendada ka kooliraamatute revideerimisele seoses meie vähemusrahvaste küsimusega.

Läinud sügisel teatati Saksa kultuuroromavalitsuse koosolekul, et siinsetes saksa vähemusrahvaste koolides on edasi lubatud tarvitada Saksamaal ilmunud kooliraamatuid ajaloo ja maateaduse alal. Missugused aga need raamatud on, näitab kujukalt Prantsusmaal ja Poolas nende kohta toimetatud uurimine. Prantsuse rahvuslik komisjon revideeris suure hulga saksa kooliraamatuid ja täitis tähtsa memorandumini nende arvustusega. Hiljem kogunesid Pariisis prantsuse ja saksa ajaloo kooliõpetajad ja võtsid vastu otsused, kuidas tuleb redigeerida need osad, mis puudutavad mõlemat riiki. Poola vastav komisjon vaatas läbi kokku 97 saksa kooliraamatut ja jõudis sellele masendavale otsusele, et 63 neist on eriti ohtlikud rahvaste vastastikusele üksteisest arusaamisele. See näitab piltlikult, kui suure ettevaatusega tuleb meil suhtuda saksa kooliraamatuisse ja kui kahjulik võib olla nende lubamine tarvitamiseks meie vähemusrahvaste koolides.

J. K.

Hlmub 10 korda aastas. Tellimishind: aastas Kr. 3.—, poolaastas Kr. 1.70.

Vastutav toimetaja J. Tandre.

Tegevtoimetajad: Edg. Kant ja J. Tandre.

Toimetuse liikmed: H. Moora, Ed. Poom, Ed. Roos, E. Salurand.

Väljaandja: Tallinna Eesti Rahvuslaste Klubi. Tallinn, Pärnu mnt. 10—16. Tel. 463-07.

R. Tohver & Ko trükk, Tallinnas, S. Tartu mnt. 49. 1937.

RESERVEERITUD

ALATI VÄRSKENDAVID JA TUJULOOVAD

ETK KOHV
JA PABEROSSID
KULDMEDAL

ETK valmistab rahvale väärtkaupa!

HIND 35 SENTI